

زمینه‌ها، رویکردها، روش‌ها و ابزارهای نفوذ اقتصادی در منظومه دفاع اقتصادی مبتنی بر منویات مقام معظم رهبری (حفظه‌الله)

یاسر سلیمانی^۱

محمد نعمتی^۲

چکیده

با توجه به اهمیت مقوله مقابله با دشمنان نظام اسلامی در حوزه خطیری چون اقتصاد که چندین سال است مورد توجه مقام معظم رهبری قرار گرفته است، مقاله حاضر که از نوع پژوهش‌های کاربردی می‌باشد، داده‌های مورد نیاز در آن را به روش اکتشافی گردآوری و در نهایت مبتنی بر روش تحلیل محتوا و تحلیل گفتمان مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌دهد. در این مسیر پس از معرفی مفاهیم اصلی پژوهش، نفوذ اقتصادی که یکی از ارکان و شیوه‌های تخصصی دشمن است را، در منظومه‌ای از مفاهیم چون تهدید اقتصادی، جنگ اقتصادی و پدافند اقتصادی تبیین می‌نماید. لذا با توجه به منویات مقام معظم رهبری (حفظه‌الله)، ابتدا جایگاه و اهمیت و سپس انواع نفوذ مورد بررسی قرار می‌گیرد و پس از آن به احصاء رویکردهای نفوذ پرداخته شده است. در ادامه جاسوسی اقتصادی به مثابه یکی از ابزارهای نفوذ اقتصادی مطرح نظر واقع شده و با استفاده از ادبیات علمی نفوذ و توجه به منویات رهبری، ماتریس ابزار-روش نفوذ اقتصادی استخراج شده است. در انتها به عنوان نتیجه و راهکارهای مقابله بانفوذ اقتصادی، به استفاده از فضای رسانه‌ای و فرهنگی، توجیه و آموزش مدیران در زمینه برقراری ارتباط اقتصادی با کشورهای دیگر، تقویت و استفاده از ظرفیت نهاد اطلاعاتی کشور در قالب برنامه‌های ضد نفوذ، هدایت اساتید و دانشجویان نخبه خارج از کشور برای انجام تحقیقات علمی در حوزه‌های اقتصادی که مورد علاقه کشور هدف بوده اشاره شده است.

واژگان کلیدی: نفوذ، نفوذ اقتصادی، تهدید اقتصادی، دفاع اقتصادی، جاسوسی اقتصادی

۱. دانشجوی مقطع دکتری رشته علوم اقتصادی، دانشگاه آزاد اسلامی، y.soleymani@isu.ac.ir

۲. استادیار دانشکده معارف اسلامی و اقتصاد دانشگاه امام صادق (ع)، nematy@isu.ac.ir

مقدمه

درعین‌حالی که تهدیدات امنیتی را یک مفهوم چندوجهی در نظر می‌گیرند، اما در عصر کنونی به نظر می‌رسد اقتصاد وجه قالب آن باشد. این وجه قالب در نظر کشورهای درحال‌توسعه و توسعه‌یافته به‌عنوان ابزار قدرت ملی و برای کشورهای حریف به‌عنوان ابزار فشار به کار می‌رود. ابزاری بودن اقتصاد، محیط را برای نفوذ و فعالیت انواع رقبا و حریفان فراهم و حضور آنان را در برنامه‌های اقتصادی در دو جهت آفندی و پدافندی مسجل می‌سازد. این ارتباط به‌گونه‌ای است که بخش اعظمی از فعالیت‌های نفوذ خارجی در پروسه برنامه‌های اقتصادی تحت عنوان «نفوذ اقتصادی» رقم می‌خورد و قسمت اعظمی از سرمایه‌های فعالیت ضد نفوذ صرف بر خورد با بیماری‌های اقتصادی، تحت پروژه جرائم سازمان‌یافته مطرح می‌گردد.

پس از طی نمودن دوران مقابله سخت جمهوری اسلامی با جبهه کفر به‌منظور بقای سیاسی و فکری خویش که دستاوردی چون دفاع مقدس را به همراه داشت، عرصه تقابل به فضاهای نرم و هوشمند رسیده است. البته از ابتدا نیز این نوع از جنگ وجود داشته لیکن شدت و حجم آن گسترش‌یافته است. حوزه‌ها و فضاهای گوناگون علمی، اقتصادی و سیاسی شاهد این تقابل بوده و هستند اما در سالیان اخیر و با شکست اکثر تهاجمات دشمن در عرصه‌های مختلف، جنگ اقتصادی و محدودیت‌های کسب‌وکار داخلی و ارتباطات خارجی در دستور کار قرار گرفته است. با بررسی بیانات رهبری انقلاب نیز مشخص می‌شود که ایشان اولین بار در سال ۱۳۸۶ مسئله «جنگ اقتصادی» را مطرح کردند و ضمن پیش‌بینی این امر، به‌ضرورت مقابله با جنگ اقتصادی اشاره کردند.^۱ همچنین در سال ۱۳۹۲ ایشان ضمن تحلیل وضعیت تحریم‌های هدفمند اعمال‌شده علیه جمهوری اسلامی ایران تصریح کردند که این تحریم‌های هدفمند، از حدود زمستان سال ۱۳۹۰ به جنگ تمام‌عیار اقتصادی تبدیل شده است.^۲

۱. بیانات در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی ۱۳۸۶/۰۱/۰۱

۲. بیانات در جلسه تبیین سیاست‌های اقتصاد مقاومتی ۱۳۹۲/۱۲/۲۰

بر این اساس سؤال اصلی پژوهش این خواهد بود که زمینه‌ها، رویکردها و روش‌های نفوذ اقتصادی، به‌عنوان یکی از ابزارهای تحقق اهداف جنگ اقتصادی چیست و راهکارهای مقابله با آن کدام است؟ لذا با توجه به ضرورت و اهمیت شناخت فضای جنگ اقتصادی و تبیین ابعاد و راهکارهای مقابله با آن، مقاله حاضر ابتدا، به‌نظام مفاهیم مرتبط با موضوع را تعریف نموده و پس از واکاوی ادبیات نفوذ در خلال منویات مقام معظم رهبری (حفظه‌الله)، به تبیین مفهوم، ابعاد، رویکردها و روش‌های مقابله بانفوذ اقتصادی می‌پردازد. از آنجاکه این پژوهش مسئله محور بوده و پاسخ به سؤال اصلی آن با رجوع به گفتمان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) به دست می‌آید، این تحقیق از نوع پژوهش‌های کاربردی به حساب می‌آید. داده‌های موردنیاز در مقاله از طریق رجوع به بیانات، سخنرانی‌ها و درنهایت مجموع گفتمان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) به روش اکتشافی گردآوری و درنهایت مبتنی بر روش تحلیل محتوا و تحلیل گفتمان مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد. گفتمان‌شناسی یا تحلیل گفتمان یا تحلیل کلام اصطلاحی کلی برای اطلاق به مطالعاتی است که زبان نوشتاری، گفتاری یا نشانه‌ای یا هرگونه پدیده نشانه‌شناختی را مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌دهند. تحلیل گفتمان معمولاً یکی از زیرشاخه‌های علم زبان‌شناسی شناخته می‌شود (آفاگل‌زاده، ۱۳۸۵ و سلطانی، ۱۳۸۴). تحلیل محتوا نیز عبارت است از فنی که به‌وسیله آن مشخصات خاص پیام به‌طور روشمند و دقیق جهت استنباط علمی شناسایی می‌شوند (طالقانی، ۱۳۷۰، ص ۹۵-۹۶).

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

مفاهیم

تهدید اقتصادی

آنچه تاکنون در ادبیات سیاسی در خصوص تهدیدات مطرح‌شده صرفاً در حوزه‌های سیاسی و امنیتی تحت عنوان تهدیدات سخت و یا نیمه سخت بوده، یعنی در بازه‌ای از تاریخ با یورش و لشکرکشی و فتح سرزمین‌ها و درزمانی دیگر و به خاطر ناکارآمد بودن این روش، از طریق وارد آوردن فشارهای اقتصادی و سیاسی به‌صورت تهدیدات نیمه سخت؛ اما ترفندهای نظام سلطه برای

غارت منابع و ثروت ملل مستضعف جهان به تناسب شرایط زمانی تغییر ماهیت داده و به شکل جدیدی درآمده است. در این صورت بدون حضور فیزیکی و اعمال فشارهای اقتصادی، تنها با انجام اقدامات نرم‌افزاری به حذف حاکمیت‌های مستقل اقدام می‌شود. اتخاذ شیوه نرم برای غارت ثروت ملت‌ها بدون آنکه هیچ اثر و نشانی از خود برجای گذارد یعنی با اثرگذاری بر رفتار آحاد جامعه، آن را از محتوا تهی می‌نماید. دفع این‌گونه تهدیدها نیازمند سازوکاری فرهنگی است تا به توان با استفاده از آن، عناصر پازل دفاعی اقتصاد را به خوبی در کنار هم قرارداد و از بروز صدمات و آسیب‌های بیشتر جلوگیری کرد. از آنجایی که پدافند غیرعامل در بعد اقتصادی نیازمند اشراف بر تمام ابعاد دفاع اقتصادی است بنابراین با نگاه همه‌جانبه بر موضوع مصونیت‌سازی نظام اقتصادی می‌توان به کاهش آسیب‌پذیری اقتصاد اقدام نمود.

در این معنا، تهدید اقتصادی هرگونه اقدام و تلاش از سوی دشمن است که باهدف اثرگذاری در جهت تضعیف اقتصاد کشور و یا ایجاد فشار اقتصادی بر مردم صورت می‌گیرد. این تهدیدها می‌توانند با استفاده از ابزارهای اقتصادی نظیر تحریم و یا ابزارهای غیراقتصادی نظیر عملیات روانی و... صورت پذیرد. همچنین این تهدیدها علاوه بر اقدام‌های بالفعل اقدام‌های بالقوه را نیز شامل می‌شود. (سند ملی دفاع اقتصادی، ۱۳۹۴)

جنگ اقتصادی

جنگ اقتصادی^۱ استفاده، یا تهدید به استفاده از ابزارهای اقتصادی در برابر یک کشور است تا از این طریق، اقتصاد آن کشور تضعیف شود و توان سیاسی و نظامی آن تقلیل یابد. همچنین، جنگ اقتصادی شامل استفاده از ابزارهای اقتصادی به منظور واداشتن دشمن به تغییر سیاست‌ها یا رفتار یا تحلیل بردن توانایی وی در برقراری مناسبات عادی با سایر کشورها است. برخی از ابزارهای رایج جنگ اقتصادی عبارت‌اند از: ممنوعیت‌ها^۲، بایکوت‌ها^۳، تحریم‌ها^۴، تبعیض در تعرفه‌های

۱. Economic-Warfare

۲. Embargo

۳. Boycott

۴. Sanction

گمرکی^۱، مسدود کردن دارایی‌های سرمایه‌ای^۲، تعلیق کمک‌رسانی^۳، ممنوع کردن سرمایه‌گذاری^۴ و سایر جریان‌های سرمایه‌ای و سلب مالکیت^۵. کشورهای مشارکت‌کننده در جنگ اقتصادی در پی تضعیف اقتصاد دشمن از طریق قطع دسترسی آن به منابع فیزیکی، مالی و تکنولوژیکی، یا جلوگیری از بهره‌برداری آن کشور از مبادلات تجاری، مالی و تکنولوژیکی با کشورهای دیگر است. (پیغامی، سمیعی‌نسب، سلیمانی، ۱۳۹۴)

پدافند اقتصادی

پدافند اقتصادی مجموعه اقدامات غیرنظامی که موجب افزایش توانایی آشکارسازی، ارتقاء سطح مصونیت و بازدارندگی، کاهش آسیب‌پذیری، تداوم تأمین باکیفیت و پایدار نیازهای اساسی و تسهیل مدیریت بحران در مقابل تهدیدهای اقتصادی دشمن می‌شود. (سند ملی دفاع اقتصادی، ۱۳۹۴)

نمودار ۱-۰ ارتباط بین تهدیدات، آسیب‌پذیری و پدافند غیرعامل (منبع: سایت پایداری ملی)

۱. Tariff Discrimination
۲. Freezing of Capital Assets
۳. Suspension of Aid
۴. Prohibition of Investment
۵. Expropriation

نفوذ اقتصادی

نفوذ از کلمه عربی «نفذ» گرفته شده و در فرهنگ عربی به هر آن چیزی که از میان چیز دیگری بگذارد گفته می‌شود. (جر، ۱۳۹۵: ۲۰۹۵) در فرهنگ فارسی به عبور گلوله از لایه و رسیدن به یک هدف مشخصی نفوذ گفته می‌شود. (معین، ۱۳۷۱: ۹۷۷۸) نفوذ، کنش یا قدرتی است که نتیجه‌ای را بدون اعمال آشکار زور یا بدون اعمال مستقیم فرمان، تولید می‌کند. (۶۴۱، ۲۰۰۳، Webster).

در تعاریف مبتنی بر علم اطلاعات نیز این واژه بسیار معنادار است. اگر قائل به این امر باشیم که: «نفوذ عبارت است از حضور و جای پای سازمان اطلاعاتی توسط فرد یا ابزار فنی در هدف» و «نفوذی، عامل یا مأموری است که در هدف یا سازمان حریف فعالیت می‌کند.» چارچوب مفهومی کلمه نفوذ در سازمان‌های اطلاعاتی در سه دسته عمده مطرح می‌شود: (تقوی، ۱۳۸۰: ۱۵۶-۱۵۵)

الف: دسته اول تعاریف مترتب بر بهره‌گیری از عنصر انسانی از کارکنان خود حریف است که اصطلاحاً نفوذ جلبی نامیده می‌شود. «از بین کارکنان حریف کسی را به‌عنوان منبع انتخاب نمودن» (ساواک، ۱۳۵۲: ۹).

ب: دسته دوم از تعاریف: (نفوذ رخنه‌ای)

«رنخه در داخل یک سازمان اطلاعاتی، حزب و یا گروه سیاسی به‌گونه‌ای که زمینه‌های انطباق با ارزش‌ها، عقاید و خط سیاسی آن فراهم شود و در مرحله بعد به دنبال جمع‌آوری و کسب اطلاعات برای سرویسی مبدأ باشد».

ج: دسته سوم از تعاریف (ابزار محور یا فنی محور)

استخدام مأمورین سازمان حریف یا واردکردن مأمورین خودی در سازمان حریف، همچنین کار گذاشتن ابزارهای فنی در تأسیسات سازمان حریف به‌منظور جمع‌آوری اطلاعات یا تأثیرگذاری در فعالیت‌ها و تصمیمات آن‌ها را نفوذ گویند. (نورمحمدی، ۱۹: ۱۳۸۰)

با توجه به مفاهیم و تعاریف تهدید، جنگ و پدافند اقتصادی، نفوذ اقتصادی یکی از انواع تهدیدات اقتصادی به شمار آمده که در منظومه جنگ اقتصادی جای می‌گیرد. نفوذ اقتصادی به معنای تسلط بر ارکان اقتصادی یک کشور است؛ به نحوی که مدیریت اقتصاد از جانب عنصر مسلط بر اقتصاد کشور مقصد، تحمیل شده و مدیریت این امور به دست کشور نفوذکننده و سلطه‌گر باشد. (شیخی، ۱۳۹۴، ۸۹۹۹) به عبارت دیگر وقتی ما در مورد نفوذ اقتصادی صحبت می‌کنیم مشخصاً یعنی کشور مبدأ و نفوذکننده سعی دارد ظرفیت‌ها، ساختارها، قابلیت‌ها، استعدادها و ابزارهایش به عبارتی قابلیت‌های اقتصادی کشور هدف یا مقصد را در اختیار خودش قرار دهد و آن را وسیله‌ای برای توسعه‌طلبی سیاست‌ها و مطامع خود بداند. (شاه‌ویسی، ۱۳۹۴، ۳۰۲۸۷) لذا مبتنی بر علوم اطلاعاتی، نفوذ اقتصادی به مثابه یک تهدید می‌تواند با استفاده از شیوه‌های متعدد نظیر نفوذ جلبی، رخنه‌ای یا فنی‌محور صورت پذیرد که البته دامنه آن اعم از تعاریف تخصصی علم اطلاعات بوده و در حوزه کلان‌تری معنادار است که در قسمت ۳-۲ تقسیم‌بندی انواع نفوذ به موردی و جریان‌ی مبتنی بر بیانات مقام معظم رهبری بدان اشاره خواهد شد؛ به بیان دیگر، شیوه‌های مذکور شاید بیشتر در حوزه نفوذ موردی معنادار باشد، اما آنچه بیشتر مورد تأکید معظم‌له است، نفوذ جریان‌ی است. لذا بررسی ابعاد، روش‌ها و راهکارهای مقابله بانفوذ اقتصادی در حوزه پدافند اقتصادی که به دنبال تحقق افزایش توانایی آشکارسازی، ارتقاء سطح مصونیت و بازدارندگی، کاهش آسیب‌پذیری، تداوم تأمین باکیفیت و پایدار نیازهای اساسی و تسهیل مدیریت بحران در مقابل تهدیدهای اقتصادی دشمن می‌شود، معنادار خواهد بود.

پیشینه نفوذ در ایران و جهان

موضوع نفوذ و متعاقب آن، تأثیرگذاری بر اقتصاد، فرهنگ و سیاست یک کشور، از زمان تشکیل اجتماعات بشری به اشکال مختلفی وجود داشته و حتی زبانهای گفتاری و نوشتاری با حربه نفوذ در جهان گسترش پیدا کرده است. برای نمونه درحالی‌که زبان انگلیسی یا فرانسه در دو کشور اروپایی رواج داشت، با افزایش قدرت بریتانیا و فرانسه، زبان آن‌ها نیز همراه تصرفاتشان، گسترش یافت و در هرجایی که این دو کشور ورود پیدا می‌کردند، زبان گفتاری و نوشتاری آن مناطق تحت

تأثیر استعمار قرار می‌گرفت. آمریکای جنوبی بانفوذ اسپانیا و پرتغال در و قرن ۱۷ و ۱۸ میلادی به کشورهای لاتین زبان تبدیل شدند.

نفوذ ادامه‌دار غرب در مناطق مختلف جهان، بسیاری از سبک‌های سنتی زندگی را تغییر داد و حتی قوانین اساسی، شکل‌بندی ادارات دولتی، کارخانه‌ها و بسیاری از زوایای زندگی روزمره به شکل غربی درآمد. این سبک زندگی برای غرب مزیت‌های بسیاری داشت؛ از یک‌سو کارخانه‌های تولیدی غربی، سیل محصولات مصرفی خود را روانه بازارها در اقصی نقاط جهان کردند و از سوی دیگر فرهنگ غربی با اضمحلال و تحلیل فرهنگ‌های دیگر، به فرهنگ نخست جهان تبدیل شد و توانست حیطه تسلط خود را به جزئی‌ترین امور کشورها نیز تعمیم دهد.

جنبش‌های ملی‌گرا در اوایل قرن بیستم در رویارویی با چنین حملات همه‌جانبه‌ای از سوی غرب شکل گرفتند. استقلال به آرمان‌شهر مبارزات جنبش‌های مدنی و ملی بدل شد و با کاهش نفوذ استعمار و غرب، کشورها می‌توانستند در جهان سربلند کنند و سرنوشت خود را به دست خود رقم بزنند؛ اما با کاهش تأثیرگذاری پدیده‌ای، پدیده دیگر در اشکال و ظواهر فریبنده ظاهر شد و به شکل دیگر ولی با همان دستور کار، نفوذ و استیلا بر جهان را در سلطه خود گرفت. نو استعمارگرایی، نسخه‌های جدیدی را برای نفوذ تجویز می‌کند که نسبت به استعمار درد کمتری دارد؛ اما تأثیر بیشتری بر ملت‌ها و جوامع می‌گذارد. در چند دهه اخیر، به جای لشکرکشی و غصب سرزمین، امواج مخابراتی کار همان ارتش را با هزینه‌های کمتر، ولی با سودهای کلانتر به ارمغان می‌آورند. ماهواره‌ها یا گیرنده‌های شبکه‌های ماهواره‌ای، به راحتی در هر جایی از کره زمین در به قادر به پخش تصاویر از مبدأ غربی هستند. دیگر نیازی نیست تا ابتدا کشوری غصب شود، سپس به کمک ارتش محصولات مصرفی بر مردم آن سرزمین غالب شود، با تبلیغات فریبنده به صورت تصویری یا شنیداری، خیل عظیمی از مشتریان مشتاق برای مصرف کالا به‌صفت می‌ایستند. حال با پیشرفت فناوری‌ها، اینترنت به بخش کتمان ناپذیر زندگی بشر تبدیل شده و شبکه‌های اجتماعی جدید، حتی جایگزین خانواده‌ها و نهادهای فرهنگی شده‌اند و به همین منوال پیشرفت در فناوری

ارتباطاتی در جهان به بهای گزاف اضمحلال همه فرهنگ‌ها و شکل‌گیری تنها یک فرهنگ عام جهانی اما با شاخصه‌های خاص غربی و آمریکایی، تمام می‌شود.

آغاز دوران سلطه‌گری جهان غرب برای تسلط بر دیگر کشورها با عصر حکومت صفوی در ایران زمین هم‌زمان است. در این دوره ما شاهد سه مرحله رویارویی غرب با ایران هستیم.

مرحله اول، آغاز ورود نمایندگان و سفرای کشورهای غربی به دربار صفویه است که از آن به «رد پا» تعبیر می‌شود، در این مقطع هنوز نسبت به حضور بیگانگان در کشور حساسیت وجود دارد و با نگرانی با آن برخورد می‌شود. مرحله دوم، مرحله نفوذ است، به تدریج با کم شدن حساسیت‌ها دوران ردپا طی می‌شود و با محکم شدن جای پای غربیان، دوران نفوذ آن‌ها در دستگاه‌های دولتی صفویه آغاز می‌شود. پس از آن هم شاهد سلطه هستیم که در دوران قاجار و پهلوی، به طور کامل سلطه غرب را در کشور می‌بینیم.

حوادث پیش‌آمده در ماجرای نهضت مشروطه و به انحراف کشیده شدن آن از سوی جریانی نفوذی که به وسیله سفارت انگلیسی و روسی هدایت می‌شد نمونه‌ای از قدرت خط نفوذ در این ماجرا داشت که در سرانجامی چون به دار آویختن شیخ فضل‌الله نوری و تسخیر مجلس شورای ملی به دست عناصر غرب‌زده و درنهایت به روی کار آمدن شاه مستبد پهلوی به وسیله انگلیسی‌ها بود. تجلی دیگری از جریان نفوذ بیگانگان در تاریخ معاصر ایران را می‌توان در جریان سرکوب نهضت ملی نفت و سرنگونی دولت مصدق به دست مزدوران سفارت آمریکا و بازگشت محمدرضا پهلوی به عرصه قدرت مشاهده کرد. چه اینکه پیش از آن و در مقطع پس از جنگ جهانی دوم نیز دو قدرت انگلستان و روسیه برای نفوذ در مراکز تصمیم‌ساز و تصمیم‌گیر دولت ایران رقابت سرسختانه‌ای را با یکدیگر ثبت کرده‌اند. به صورتی که دولت ایران مجبور شده بود برای در امان ماندن از باج‌خواهی‌های دو قدرت مذکور، به سیاست موازنه منفی روی آورده تا شاید شر هر یک را به وسیله دیگری رفع کند.

طی دوره زمانی رقابت‌های مذکور، «سرسیسیل اسپرینگ رایس» وزیرمختار انگلیس در سال ۱۹۰۰ میلادی طی نامه‌ای به یکی از کارگزاران دولت انگلستان ضمن ابراز نگرانی از سلطه روسیه

در آستانه انقلاب مشروطه مکنونات باطنی خود را چنین آشکار می‌سازد: «همه این اشخاص که پیش من می‌آیند در یک نکته متفق‌القولند و آن اینکه روسیه موفق شده است انگلستان را باکمال احترام و نزاکت از صحنه سیاست‌های ایران خارج سازد. چند روز پیش وزیر خارجه ایران نظر مرا در این باره جویا شد، جواب دادم در حال حاضر مثل این است که روسیه شوهر قانونی ایران شده است.» (سرسیسیل اسپرینگ رایس، ۱۳۷۵، ص ۷۹) با وجود این، در مقطع پس از کودتای ۲۸ مرداد تا پیروزی انقلاب اسلامی نفوذ و سلطه آمریکا بر سیاست داخلی و خارجی ایران یکسره و همه‌جانبه بوده است. جان فوران، استاد دانشگاه «سانتا پاربارا» در جنوب غرب ایالات متحده از مطرح‌ترین جامعه‌شناسان و اندیشمندان «انقلاب‌های اجتماعی»، در جهان در متن کتاب «مقاومت شکننده» نوشته است: «به رغم سیاست به ظاهر مستقل در ایران و دیپلماسی نفت این کشور، شاه در آستانه انقلاب ۱۳۵۷/۱۹۷۹ به نحو فزاینده‌ای در روابط اقتصادی، نظامی، سیاسی و استراتژیکی خود به آمریکا وابسته می‌شد. هیچ کشور دیگری را نمی‌توان یافت که ایالات متحده آمریکا تا بدین پایه در آن نفوذ کرده باشد.» (فوران، ۱۳۷۷، صص ۵۱۳-۵۱۲)

درواقع، انقلاب اسلامی پدیده‌ای بود که به روند مستمر این نفوذ و سلطه پایان داد؛ اما حالا آمریکا دوباره خواهان آن است که با تاثیرگذاری بر روند افراد و گروه‌های متمایل به خود را فراهم کرده و نفوذ حداکثری خود در ساخت سیاسی ایران را دوباره تحقق بخشد. از ابتدای انقلاب اسلامی وجود افراد و جریان‌های متمایل به غرب در داخل کشور یکی از واقعیات سیاسی جامعه ایران بوده است؛ جریان‌هایی که برخلاف بینش سیاسی قاطبه مردم انقلابی ایران و امام امت، رسیدن به هرگونه پیشرفت را بدون اجازه آمریکا و غرب ناممکن دانسته، شاهره رسیدن به توسعه را قرار گرفتن در مدار توسعه غربی و تمکین به خواسته‌های قدرت‌های بزرگ می‌دانسته‌اند. البته، خط نفوذ تنها محدود به غرب‌گرایان نبود؛ بلکه جریان‌های دیگری نیز در تلاش برای نفوذ در ساختار جمهوری اسلامی ایران بودند که وجه مشترکشان مخالفت با خط اصیل انقلاب و وابستگی به بیگانگان بود.

راجع به پیشینه پژوهشی مطالعه حاضر باید اذعان داشت بررسی و واکاوی موضوع نفوذ اقتصادی و با رویکرد دفاع اقتصادی تاکنون در مطالعه‌ای مستقل مورد تدقیق واقع نشده است اما راجع به موضوع نفوذ در علم اطلاعات مطالعات تخصصی انجام شده است که اهم آن در بخش تعریف نفوذ اقتصادی گذشت. در حوزه مطالعات خارجی نیز می‌توان به مطالعات تخصصی علم مذکور در حوزه اطلاعات، ضداطلاعات و جاسوسی اقتصادی اشاره داشت من جمله مطالعه اخیر وزارت دفاع اسپانیا در حوزه اطلاعات اقتصادی^۱ و گزارشات و مطالعات کنگره آمریکا راجع به جاسوسی اقتصادی^۲؛ اما علیرغم وجود مطالعاتی در این زمینه، مشخصاً نفوذ اقتصادی در مطالعه‌ای مستقل به چشم نمی‌خورد.

در بخش بعدی مقاله به بررسی راه‌ها و روش‌های نفوذ دشمن مبتنی بر اندیشه و منویات مقام معظم رهبری (حفظه‌الله) پرداخته خواهد شد. در این مسیر با روش محتوا و گفتمان و استفاده از ابزارهای گردآوری کتابخانه‌ای به واکاوی موضوع پرداخته خواهد شد.

واکاوی راه‌ها، روش‌ها و ابزارهای نفوذ از منظر مقام معظم رهبری (حفظه‌الله) با

تأکید بر نفوذ اقتصادی مبتنی بر روش تحلیل محتوا و گفتمان

راه‌های زمینه‌ساز نفوذ دشمن توسط جبهه خودی از منظر فرمانده معظم کل قوا

الف) ضعف در جریان حق

«دشمن، امروز امیدوار است شاید بتواند از ضعف‌ها استفاده کند، از ساده اندیشی‌ها استفاده کند، جای پای خود را در دستگاه‌های سیاسی کشور و دستگاه‌های فرهنگی کشور بازم باز کند؛ اما من عرض می‌کنم این ملت بیدار است، مسئولان بیدارند و جواب زیاده طلبی دشمن را با قدرت به او خواهند داد» (۷۹/۷/۱۶). به همین دلیل است که معظم له می‌فرماید: «ما باید نیروهای مسلح خودمان را هرچه بیشتر و باکیفیت‌تر و عمیق‌تر تقویت کنیم و این کار را خواهیم کرد» (حدیث ولایت، ج ۵، ص ۳۱۵). همچنین در بیانی دیگر می‌فرمایند: «ما اگر نخواهیم از آن

۱. *Economic Intelligence in Global World, Spanish Ministry of Defense, ۲۰۱۴.*

۲. *Foreign Spies Stealing US Economic Secrets in Cyberspace, October ۲۰۱۱*

چیزی که بین همهٔ آحاد ملت ایران مورد اشتراک است؛ یعنی حیثیت این کشور دفاع کنیم، باید درصدد تقویت نیروهای مسلح باشیم» (حدیث ولایت، ج ۱، ص ۱۹۲).

ب) غفلت خودی‌ها

«یکی از نقاط ضعف همه ملت‌ها، همه نظام‌ها، همه انقلاب‌ها، غفلت و غرور است. تا غفلت و غرور پیدا شد، مزاج و بنیان‌های این انقلاب یا این جامعه یا این حکومت یا این ملت آماده می‌شود برای تهاجم خطرناک‌ترین میکروب‌ها» (۶۹/۷/۱۲). معظم له به دو نوع غفلت اشاره می‌کند. پیرامون غفلت اعتقادی می‌فرمایند: «آن کسی که و آن جامعه‌ای و آن حکومتی و آن قدرت مداری که از خدا و ذکر خدا غافل می‌شود، ضرر این غفلت فقط به خود او نمی‌رسد، همین طور که گفتیم ذکر خدا در محیط پیرامونی ما اثر می‌گذارد، غفلت ما هم در محیط پیرامونی ما اثر می‌گذارد. آخر ما انسانیم، انسان آن موجود متصرف در عالم وجود است؛ همچنانی که ذکرش اثر می‌گذارد، غفلتش هم اثر می‌گذارد» (۷۸/۱۰/۲۲). ایشان غفلت را در مقابل بصیرت و تقوا دانسته و می‌فرمایند: «نقطهٔ مقابل تقوا، غفلت و بی‌توجهی و حرکت بدون بصیرت است» (۶۵/۲/۲۱). همچنین در مورد غفلت از دشمن هشدار داده و می‌فرمایند: «غفلت از دشمن، ناسپاسی است، غفلت از دشمن گناه است، مثل غفلتی که در احد شد، مثل غفلتی که در برهه‌هایی از زمان در صدر اسلام شده که چوبش را هم خوردند و همه مسلمین و تاریخ اسلام چوبش را خورد، این‌ها غفلت بود، غفلت از دشمن، از دشمن غفلت نکنید» (۷۷/۲/۳۰).

تبیین انواع، رویکردها و روش‌های نفوذ دشمن با عنایت به فرمایشات فرمانده معظم کل قوا

انواع نفوذ

«مهم‌تر از شناختن دشمن، شناختن دشمنی و روش دشمنی کردن اوست. اگر انسان بداند دشمن از چه راهی وارد می‌شود، حواس خود را جمع خواهد کرد. همه، دشمن را می‌شناسند. امروز دشمن ملت ایران و دشمن استقلال و آزادی او، دولت استکباری و متکبر آمریکاست» (۸۱/۹/۸).

«ابزارهای دشمنی این دشمن بظاهر مقتدر نامحدود نیست؛ چند ابزار اساسی دارد که اینها ابزارهای فعال او است: یکی تبلیغات است - ایران‌هراسی، یکی نفوذ است» (۹۵/۱/۱).

با توجه به بیانات مقام معظم رهبری (حفظه‌الله) دو نوع نفوذ وجود دارد که عبارت است از: ۱- نفوذ موردی و فردی ۲- نفوذ جریان‌ی؛ ایشان در این رابطه می‌فرمایند:

«نفوذ دو جور است: یک نفوذ موردی است، نفوذ فردی است؛ یک نفوذ جریان‌ی است. نفوذ موردی خیلی نمونه دارد، معنایش این است که فرض کنید شما یک دم و دستگاهی دارید، یک مسئولی هستید؛ یک نفر را با چهره آرایش شده، بزک شده، با ماسک در مجموعه شما بفرستند؛ شما خیال کنید دوست است درحالی که او دوست نیست تا او بتواند کار خودش را انجام بدهد؛ ... گاهی نفوذ این‌جوری است؛ نفوذ شخصی است؛ وارد خانه کسی، وارد دستگاه کسی می‌شوند. در دستگاه‌های سیاسی هم الی ماشاءالله از این قبیل وجود داشته است؛ امروز هم ممکن است باشد؛ البته خطرناک است. منتها از این خطرناک‌تر، نفوذ جریان‌ی است. نفوذ جریان‌ی، یعنی شبکه‌سازی در داخل ملت؛ به وسیله پول که نقش پول و نقش امور اقتصادی اینجا روشن می‌شود. عمده‌ترین وسیله دو چیز است؛ یکی پول، یکی هم جاذبه‌های جنسی» (۹۴/۰۹/۴).

مبتهی بر بیانات معظم‌له و پس از بیان انواع نفوذ، به بررسی رویکردهای نفوذ پرداخته می‌شود و در تمامی این رویکردها باید این نکته مدنظر باشد که از هر دو زاویه نفوذ فردی و موردی و نفوذ جریان‌ی می‌توان به آن‌ها نگریست، اما مطابق فرمایشات مقام معظم رهبری، نفوذ جریان‌ی از حیث دامنه شمول و غالبیت، اهم تلقی می‌گردد

رویکردهای نفوذ

الف) رویکردهای فرهنگی - تبلیغی

شایعه پراکنی، «از راه‌های دیگری که دشمن امروز سعی می‌کند در میان مردم ما نفوذ کند، شایعه پراکنی است. از زمان پیروزی انقلاب تا امروز، هر جا توانستند، شایعه پراکنی کردند. هدفشان این است که دل مردم را بلرزانند و امید آن‌ها را از بین ببرند. یک ملت با امید می‌تواند بجنگد. اگر امید

را از او گرفتند همه چیز را از او گرفته‌اند. اگر کسی به این تبلیغاتی که دشمنان از راه‌های مختلف القا می‌کنند، گوش کند، به نظرش می‌رسد که در ایران همه چیز در سراشیب سقوط است! انگاری می‌خواهند همه امیدها را پایان یافته وانمود کنند. اف بر این دشمنان خبیث!« (حدیث ولایت، ج ۷، ص ۲۸۲ و ۲۸۳).

- طرح دوستی، «اینجا که می‌بینید آمریکایی‌ها می‌گویند بیایید مذاکره کنیم، مذاکره کنیم، آیا واقعاً صرف مذاکره ما با آن‌ها برای آن‌ها کارگشاست؟ نه، پیداست که مذاکره فی نفسه برای آن‌ها اثری ندارد. آن‌ها مذاکره را می‌خواهند برای مقصود دیگر» (۷۸/۹/۱).
- انحراف افکار عمومی، «وقتی درباره مشکلات جهان بحث می‌شود، استکبار جهانی و در رأس آن سیاستمداران آمریکایی برای این که بر دردها و مشکلات اساسی انسان‌ها سرپوش بگذارند، درد و مشکلاتی همچون خطر جنگ اتمی و محیط‌زیست را مطرح می‌کنند، درحالی‌که امروز خطر جنگ اتمی برای بشر یک خطر فوری و فوری نیست، بلکه خطری که از جنگ اتم خطرناک‌تر است، قدرت نمایی و زورگویی استکبار جهانی است» (۷۰/۷/۱۹).
- استحاله فرهنگی، «آن‌ها می‌گویند نقشه باید این باشد که ما بتوانیم از درون، ملت را استحاله کنیم، آن‌ها دنبال این هستند، استحاله هم دو جریان دارد: یکی جریان فرهنگی، یکی جریان سیاسی» (۸۲/۸/۲۳).
- جنگ تبلیغاتی، «جنگ تبلیغاتی عظیمی را در هر برهه‌ای که لازم دانستند، علیه جمهوری اسلامی به راه انداختند و در یکی دو دهه اخیر بعد از ۲۲ بهمن، پس از آن که گیجی و عدم قدرت تحلیل آن‌ها برطرف شد، حجم عظیمی از تبلیغات را علیه جمهوری اسلامی شروع کردند و هر کاری که توانستند، انجام دادند. ملت ایران باید توجه داشته باشند که دشمن دست به هر کاری می‌زند، از شایعه پراکنی و دروغ آفرینی تا تحریک و بزرگ کردن ضعف‌ها و ایجاد فضای غبارآلود و نومید کننده از آینده، درست همان چیزهایی که برای دشمن آرام بخش است» (حدیث ولایت، ج ۳ ص ۳۰۳).

• ترویج فساد، «یکی از راه‌های تهاجم فرهنگی این بوده که سعی کنند این جوان‌های مؤمن را از پابندی‌های متعصبانه به ایمان که همان چیزهایی است که یک تمدن را نگه می‌دارد، منصرف کنند، همان کاری را که در اندلسی در قرن‌های گذشته کردند؛ جوان‌ها را ریختند در عالم فساد و شهوت رانی و سیگاری و این چیزها، این کار دارد انجام می‌گیرد». (۷۱/۵/۲۱)

• «یکی دیگر از توطئه‌های دشمن توطئه فسادانگیزی است، نفوذ در نسل جوان، ایجاد فساد در میان سربازان واقعی اسلام، جوانان را به مسائل فساد برانگیز سرگرم و مشغول کردن؛ جوانان بدانند که این توطئه است، من به شما عرض می‌کنم که امروز دست توطئه‌گری با هدایت بیگانه در سطح کشور وجود دارد تا بذر فساد و لغو را در میان جوانان بیفشاند، برای این که جوانان را سرگرم و مشغول کند. ملتی که جوانانش سرگرم فسق و فجور باشند راه به‌جایی نخواهد برد (حدیث ولایت، ج ۷ ص ۲۸۳ و ۲۸۹). «جوان ما بیدار است، پسر و دختر ما هوشیارند، دانش آموزان، دانشجویانمان، جوانهای دیگر در حوزه‌های علمیه بیدار هستند. این آگاهی را هم اسلام و انقلاب به این کشور و به این جوانها داده است. سعی می‌کنند در داخل مدارس و دانشگاهها نفوذ کنند، اولین اقدام آنها هم این است که جوان را به سمت بی بند و باری و فساد سوق بدهند و فروغ حیا را در او بمیرانند. شما حتماً بیشتر از من می‌دانید که آنها با عوامل ناآگاه و غافل خودشان در مدارس چه کارهایی می‌کنند. جوان هشیار و مؤمن و متدین امروزه در مقابل این توطئه‌ها بیدار است. آنجایی که نشانه حضور و سرانگشت دشمن را ببیند، او را در زیر پای خودش لگد و له می‌کند» (۷۹/۱۲/۸).

رویکردهای سیاسی

براندازی به‌وسیله کودتا، «هر جا در کشورهای فقیر، انقلابی پدیدار شد و دولتی سرکار آمد که نخواست به آمریکا باج بدهد، آمریکا تمام نیرویش را برای این که آن دولت را شکست بدهد و از بین ببرد و یک طرفدار خودش بیاورد متمرکز کرد. چرا؟ چون می‌ترسند و می‌دانند که با یک دولت انقلابی، ولو در آمریکای لاتین و یا در انتهای آفریقا نمی‌توانند منافعشان را تأمین کنند و آن کاری را که می‌خواهند انجام بدهند» (حدیث ولایت، ج ۴، ص ۱۶۷)

قطع رابطه، «وضع کنونی (قطع رابطه ما با آمریکا) اول این را بیان می‌کند که این وضع، نتیجه رفتار و وضع طبیعی استکبار آمریکایی است. در واقع نتیجه مظلومیت ملت ایران است. حرف دوم این است که مذاکره با آمریکا، هیچ فایده‌ای برای ملت ایران ندارد» (۷۹/۱۰/۲۹).

سوءاستفاده از حربه حقوق بشر، «امروز صهیونیست‌ها و آمریکایی‌ها و تبلیغات وابسته به آن‌ها انواع تهمت‌ها را به جمهوری اسلامی ایران نسبت می‌دهند و سازمان‌های وابسته به خود را تحت عنوان دفاع از حقوق بشر بسیج کرده‌اند؛ اما انسان‌های آگاه و بصیر، این اتهامات قدرت‌هایی را که همه وجودشان بر ضد منافع بشریت است تمسخرآمیز می‌دانند... ما از این که آمریکا، جمهوری اسلامی ایران را به نقض حقوق بشر متهم می‌کند باکی نداریم و به آن اهمیت نمی‌دهیم» (۷۰/۱۱/۱۹).

القای ناکارآمدی، «امروز یکی از تلاش‌های دشمنان صرف آن می‌شود که نور امید را در دل ملت ما خاموش کنند و آنان را به اوضاع کشور و به دست اندرکاران و مجریان امور بدبین سازند» (حدیث ولایت، ج ۳، ص ۲۳).

تضعیف روحیه، «امروز بیشترین تلاشی شیطان که همان جبهه‌های سیاسی استکبار است، مصروف آن می‌شود که مسلمانان را از آینده خود، نومید و به ذخیره گرانهای فرهنگ و دانشی خود بی‌اعتنا سازند» (۷۷/۱/۱۲).

اختلاف افکنی و تلقین اختلاف، «دشمن از راه‌های مختلف توطئه می‌کند، یکی از راه‌ها اختلاف افکنی است. هرگونه اختلافی، هر جا که باشد، برخلاف نظر اسلام و قرآن است. چه اختلافات سیاسی باشد، چه اختلافات قبیله‌ای باشد. اختلافات ایلی و قبیله‌ای هم غلط است. همه مسلمانند، همه فرزندان این مرز و بوم‌اند، همه با هم برادرند، چه اختلافی؟ ما اختلاف ناسیونالیستی را در سطح دنیا نفی می‌کنیم، ما می‌گوییم ملت‌های مسلمان باید با هم باشند، در میان یک ملت اقوام و طوایف مسلمان و تیره‌های گوناگون، چه اختلافی با هم می‌توانند داشته باشند؟ این کار شیطان است که بین ما اختلاف بیاندازد» (حدیث ولایت، ج ۷، ص ۱۸۲). «بین آن بخش‌هایی که می‌توانند به دیگر مسلمین الهام بخش باشند و بین دیگران، فاصله ایجاد کند.

شما ببینید امروزه در کشورهای مختلف اسلامی، چقدر پول از دلارهای نفتی و غیر آن خرج می‌شود، برای این که کتاب بنویسند و عقاید عجیب و غریب را به شیعه نسبت بدهند. من یک وقتی بخش معظمی از این کتاب‌ها را جمع کردم. دیدم خیلی کتاب نوشته می‌شود. زیرک‌ترین عناصر تبلیغاتی، در تهیه و تنظیم این کتاب‌ها، برای ایجاد اختلاف تلاش می‌کنند، برای این که آن بخشی از جامعه اسلامی که پرچم اسلام را بلند کرده است - که قله و اوج آن هم ایران اسلامی است - و نیز بقیه جاهایی که به مدد اسلام توانستند به جنگ حوادث زندگی بروند و با قدرت‌ها پنجه بیندازند، از بقیه دنیای اسلام جدا کنند» (۷۹/۵/۲۹). «اگر توانستند اختلاف ایجاد کنند، ایجاد می‌کنند، اگر هم نتوانستند، وانمود می‌کنند که اختلاف هست. تقریباً تمام دستگاه‌های تبلیغی دنیا، آن‌هایی که نسبت به مسائل ایران اهتمام دارند، امروز هم‌شان را در این متمرکز کرده‌اند که ثابت کنند در دستگاه‌های اصلی نظام جمهوری اسلامی اختلاف عمیق هست! برای این که هم چهره‌های این نظام را مغشوش جلوه دهند و بگویند نظام مبتلا به مشکلات خودش و درگیر اختلاف و جنگ قدرت است - از این تعبیراتی که می‌کنند - و هم اگر صدای ایشان به گوش ملت ما و هر کس دیگر رسید، او را مایوس و ناراحت کنند» (حدیث ولایت، ج ۵، ص ۳۳).

«امروز دشمن، به ایجاد اختلاف و شکاف در میان مردم ما، چشم دوخته است. امروز تنها امید دشمن این است؛ با حمله نظامی - حتی با بمب اتم - نمی‌شود. این انقلاب و نظام را از بین برد» (حدیث ولایت، ج ۵، ص ۳۲). دشمن دوست می‌دارد جناح‌ها را بیشتر به جان خود بیندازد. بنده از روی دلسوزی کامل، بارها در نماز جمعه - که مقدس‌ترین مکانهاست و در سایر جاها، جناح‌های سیاسی را دعوت کردم، گفتم بیایید بنشینند با هم صحبت کنید، با هم مذاکره کنید، بیایید

مواردی را که بر روی آن با هم اتفاق نظر دارید، این‌ها را اصل قرار بدهید، اختلافات را بر اساس اینها حل کنید. اگر بر روی اصول پافشاری کنید، موارد جزئی اختلافی و سیاسی اهمیتی هم ندارد، عده‌ای قبول کردند، عده‌ای لجاجت کردند و می‌کنند. این لجاجت چه معنا دارد؟! چرا باید کسانی وحدت سیاست را، وحدت ملی را، امنیت ملی را، منافع ملی را، مصالح این کشور را قربانی

اغراضی جناحی بکنند که اگر بدون نفوذ دشمن باشد، بسیار بد است و اگر بانفوذ دشمن باشد، چند برابر بدتر است (۷۹/۷/۱۶).

رویکردهای امنیتی - نظامی

«البته دشمن حمله‌هایی دارد، لیکن باز کارآمدترین روش استکبار، ضربه‌نظامی است. آن وقتی که قدرت‌ها می‌خواهند قدرت نمایی‌شان را نشان بدهند، به ضربه‌نظامی متوسل می‌شوند. آن وقتی که نتوانند چنین کنند، راه‌های بلندمدت را در پیش می‌گیرند؛ اما می‌دانید که همیشه روش‌های بلندمدت و تدریجی، بعد از یاس از روش‌های کوتاه‌مدت و فوری است. در کوتاه‌مدت که نتوانستند کاری بکنند، مجبورند سراغ مسائل مدت‌طلب بروند، بنابراین بایستی این نیروهای مسلح، قوی و آماده باشند» (حدیث ولایت، ج ۱، ص ۱۹۲).

«آمریکا در مقابل انقلاب ما اول دچار گیجی شد. ضربه آن قدر سخت بود که قدرت تحلیل را از او گرفت، بعد که به خود آمد به فکر نفوذ افتاد... آن وقت شروع به تلاش‌های تخریبی کرد. تلاش‌های تخریبی در یک طیف وسیع قرار گرفت. از تهاجم مستقیم نظامی مانند حادثه طبری تا تحریک عوامل مخرب و مفسد داخلی» (۹۰/۱۰/۱۷).

«ملت ایران دشمنانی دارد که نمی‌خواهند این کشور به پیشرفتی متناسب با عظمت خود نائل شود. آن‌ها به توطئه‌های گوناگون - از جمله، اخلال در امنیت و ثبات کشور - دست می‌زنند تا جلو کارهای عمرانی و پیشرفت و شکوفایی را بگیرند و دولت را با مشکلات روزمره سرگرم کنند» (۸۵/۱/۵).

رویکرد علمی

«الان هم شروع کرده‌اند و برنامه‌ریزی کرده‌اند برای نفوذ؛ انواع و اقسام طرق را - من محاسبه می‌کردم با خودم، دیدم شاید حدود ده راه مهم را - برای نفوذ در کشور پیدا کرده‌اند و دارند عمل می‌کنند؛ همین حالا دارند عمل می‌کنند. یکی‌اش راه علمی است؛ از طریق ارتباط با دانشگاه‌ها، ارتباط با دانشمندان، ارتباط با استاد، ارتباط با دانشجو - کنفرانس‌های به‌ظاهر علمی [ولی] در باطن برای نفوذ - افراد امنیتی را اینجا می‌فرستند؛ این یکی از راه‌ها است». (۹۴/۱۲/۲۰)

رویکردهای اقتصادی

تضعیف و اختلال در پایه‌های اقتصادی، «درباره مسائل اقتصادی، من، هم اول امسال و هم اول سال گذشته، هم به مسئولین، هم به مردم تذکر داده‌ام و گفتم امروز دشمن چشمش به نقطه حساسی اقتصادی است تا بلکه بتواند این کشور را از لحاظ اقتصادی دچار اختلال کند. هر چه می‌تواند اختلال ایجاد کند و هر چه هم نمی‌تواند در تبلیغاتشان وانمود کنند که اختلال هست! این کاری است که امروز در تبلیغات دشمنان ما، با قدرت و به شکلهای مختلف انجام می‌گیرد» (۸۷/۲/۱۱). «در امر اقتصادی یک کشور نمی‌تواند تأثیرات بلندمدت بگذارند، ضربه وارد می‌کنند؛ اما یک ملت زنده، ضربه‌ای اقتصادی را هم مثل ضربه شمشیر، مثل ضربه گلوله، خرد می‌کند، از بین می‌برد، اثرش هم باقی نمی‌ماند» (۷۷/۷/۹).

تمرکز بر عدم استقلال و ایجاد وابستگی، «وابستگی، آثار و تبعات زیادی در کشور و بر روی ملت ما داشت، همین بود که منافع و ثروت‌های طبیعی ما را به کام دشمنان داد، همین بود که از رشد و پیشرفت فکری و علمی ملت ما مانع شد (۸۲/۱/۲۹). «می‌خواهند ملتها به آن‌ها وابسته باشند، آن‌ها می‌خواهند منافع ملت‌ها را چپاول کنند. اسلام نمی‌گذارد. با اسلام به این دلیل دشمنند» (۸۱/۱/۱). «ما استقلال سیاسی را از اول انقلاب‌امان داشتیم، اما بالاتر و مهم‌تر از آن استقلال اقتصادی است؛ یعنی ملت ایران اکنون که انقلاب کرده است، خود را از وابستگی‌های اقتصادی هم برهاند، بتواند روی پای خودش بایستد، بتواند زندگی مستقل اقتصادی را به‌درستی بیازماید» (۵۹/۱/۲۲).

نفوذ در نیروهای فعال، تصمیم‌ساز و تصمیم‌گیر اقتصادی، «عامل اصلی که عرض کردم یعنی رشوه، عناصر ضعیف را می‌خرند با عامل مالی، استکبار، انسان‌های پول دوست را در دنیا برده خود می‌کند، امروز این کار در دنیا رایج است» (۷۷/۹/۲).

«آماج نفوذ هم چه کسانی هستند؟ عمدتاً نخبگان، عمدتاً افراد مؤثر، عمدتاً تصمیم‌گیران یا تصمیم‌سازان، این‌ها آماج نفوذند؛ این‌ها هستند که سعی می‌شود روی اینها نفوذ انجام بگیرد» (۹۴/۹/۴).

ایجاد انحراف در الگوی مدیریت اقتصادی و سبک زندگی، «در الگوی مصرفی که غربی‌ها و استکبار جهانی به‌طور برنامه‌ریزی شده بر ملت ما تحمیل کرد، هم یک هدف اقتصادی و هم یک هدف اخلاقی و فرهنگی وجود داشت؛ یعنی الگوی مصرف، این شکل خاص زندگی کردن هم برای اقتصاد جامعه مضر بود و فاصله بین قشرهای فقیر و غنی را بیشتر می‌کرد و محرومیت‌ها را برای اکثریت جامعه ایرانی افزایش می‌داد و هم بدون استثناء فقیر و غنی را به ضعف اخلاقی و انحطاط دینی دچار می‌کرد» (۶۵/۱/۲۹).

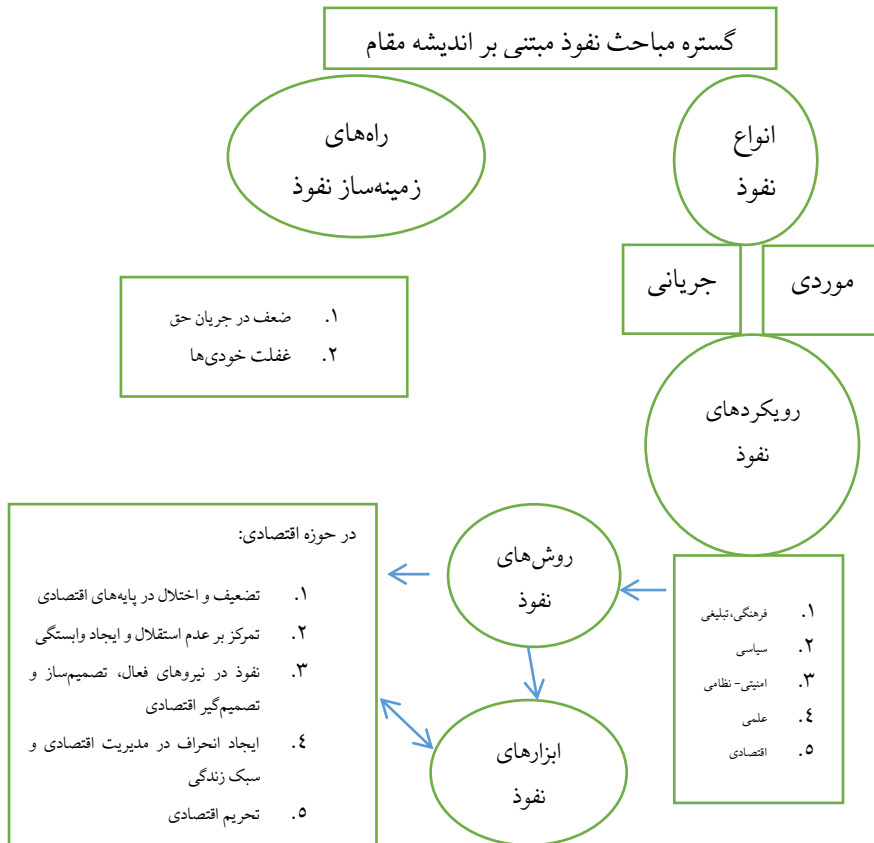
«نفوذ جریانی، یعنی شبکه‌سازی در داخل ملت؛ به‌وسیله پول که نقش پول و نقش امور اقتصادی اینجا روشن می‌شود. عمده‌ترین وسیله دو چیز [است]؛ یکی پول، یکی هم جاذبه‌های جنسی. افراد را جذب کنند، دور هم جمع کنند؛ یک هدف جعلی و دروغین مطرح کنند و افراد مؤثر را، افرادی که می‌توانند در جامعه اثرگذار باشند، بکشانند به آن سمت موردنظر خودشان. آن سمت موردنظر چیست؟ آن عبارت است از تغییر باورها، تغییر آرمانها، تغییر نگاه‌ها، تغییر سبک زندگی؛ کاری کنند که این شخصی که مورد نفوذ قرار گرفته است، تحت تأثیر نفوذ قرار گرفته، همان چیزی را فکر کند که آن آمریکایی فکر می‌کند؛ یعنی کاری کنند که شما همان جوری نگاه کنی به مسئله که یک آمریکایی نگاه می‌کند - البته یک سیاستمدار آمریکایی، به مردم آمریکا کاری ندارد - همان جوری تشخیص بدهی که آن مأمور عالی‌رتبه سیا تشخیص می‌دهد؛ در نتیجه همان چیزی را بخواهی که او می‌خواهد؛ بنابراین خیال او آسوده است؛ بدون اینکه لازم باشد خودش را به خطر بیندازد و وارد عرصه بشود، شما برای او داری کار می‌کنی؛ هدف این است، هدف نفوذ این است؛ نفوذ جریانی، نفوذ شبکه‌ای، نفوذ گسترده؛ نه موردی» (۹۴/۹/۴).

تحریم اقتصادی، «قدرت استکباری آمریکا می‌خواهد بر سر استقلال جمهوری اسلامی معامله بکند. جمهوری اسلامی را به تحریم و محاصره اقتصادی هم تهدید می‌کند. جمهوری اسلامی استقلال خود را با مبارزه حفظ خواهد کرد» (۷۵/۳/۵).

با توجه به آنچه گذشت، پس از مروری بر انواع و رویکردهای نفوذ دشمن از منظر مقام معظم رهبری (حفظه‌الله) و مشاهده ابعاد و پیچیدگی بحث در این زمینه، مقاله حاضر به فراخور موضوع

به تبیین رویکرد اقتصادی نفوذ می‌پردازد. لذا پس از مشخص شدن ابعاد رویکرد اقتصادی نفوذ، به بررسی و معرفی یکی از ابزارهای رایج نفوذ اقتصادی - که در معنای اعم آن منجر به تحقق اهداف نفوذ اقتصادی می‌شود- یعنی جاسوسی اقتصادی می‌پردازد. این ابزار می‌تواند در تمامی محورهای رویکرد مذکور نقش‌آفرینی نماید. بر این مبنا نمودار ۲ گستره‌ای از مسائل مطروحه تاکنون را، با تأکید بر نفوذ اقتصادی و مبتنی بر اندیشه مقام معظم رهبری (حفظه الله)، ارائه می‌دهد.

نمودار ۲-۰ گستره مباحث نفوذ مبتنی بر اندیشه مقام معظم رهبری (حفظه الله) با تأکید بر نفوذ اقتصادی

معرفی یکی از ابزارها در راستای تحقق اهداف نفوذ اقتصادی: جاسوسی اقتصادی

یکی از ابزارهای نفوذ اقتصادی، جاسوسی اقتصادی است. مفهوم لغوی جاسوسی در لغت از تجسس و کاوش‌گری گرفته شده که در ذات خود دارای بار منفی نیست. تجسس در لسان العرب به معنای لمس کردن چیزی یا به دقت نگرستن در چیزی به منظور شناسایی آن است و هنگامی که برای خبر به کار رود، به معنای پی‌گیری و جست‌وجوی اخبار می‌باشد. به این ترتیب، تجسس اخبار یعنی کنجکاوی در باطن امور و جست و جوی حقیقت اخبار (ابن منظور، ج ۶، ص ۳۸). در تعاریفی جاسوس نیز آمده است:

- جاسوس، عنصر اطلاعاتی محارب یا هر بیگانه‌ای است که علیه سرزمین ما به جمع‌آوری اخبار مبادرت ورزد (فهرست‌حی، ص ۱۴۱).
- جاسوس کسی است که پنهانی از سوی کفار برای جاسوسی علیه مسلمانان فرستاده می‌شود و امورشان را شناسائی کرده برای آنان ارسال می‌دارد (علی ناصف، ج ۴، ص ۴۰۱).
- جاسوس شخصی است که به‌طور پنهانی یا با پوشش کاذب فعالیت می‌کند، اخبار را به دست می‌آورد و یا می‌کوشد که اخبار مربوط به حوزه تحرکات یکی از طرفین را به دست آورد و به دیگری برساند (زحیلی، ص ۱۲۹-۱۳۰).

در طول تاریخ درعین‌حالی که جاسوسی ضروری، طبیعی و حیاتی بوده، در عرف نیز دارای بار منفی بوده است و معمولاً عقاید مذهبی، ارزش‌های قومی، قبیله‌ای، وفاداری به امپراطوری، سرزمین و دولت ملی به‌عنوان ابزار مشروعیت بخشی به این مفهوم مورد استفاده قرار می‌گرفته است. لذا مفهومی، نسبی است. اقتصاد نیز در لغت به معنای میانه روی و اعتدال است و در اصطلاح به علم و تئوری‌هایی مربوط می‌شود که درباره به کارگیری عوامل و عناصر تولید چون نیروی انسانی، مدیریت منابع مادی، تکنولوژی برای تأمین نیازهای معیشتی انسان از امکانات محدود صحبت می‌کند. ازاین‌رو اصطلاح جاسوسی اقتصادی هم به ابزار و شیوه، هم به هدف و عرصه فعالیت توجه دارد.

در تعریف جاسوسی اقتصادی و حدود آن چنانچه گفته شد رابطه میان فعالیت اقتصادی و اطلاعات و جمع‌آوری اطلاعات به صورت عام و کلی حتی در مفهوم "جاسوسی اقتصادی" چنان نزدیک و درآمیخته است که تمایز میان آن دو بسیار مشکل است اما در ارتباط با تعریف حقوقی و اطلاعاتی "جاسوسی اقتصادی" مجموعه قوانین جاسوسی اقتصادی ایالات متحده آمریکا مصوب ۱۹۹۹ مطالب جالبی به دست می‌دهد که شاید بتوان گفت پیشرفته‌ترین قانون در این زمینه است. در این تعریف دو عنصر اساسی مطرح شده که در صورت اثبات وجود آن‌ها جاسوسی اقتصادی محرز می‌شود: ۱) فراهم آوردن سودآوری و منفعت برای دول خارجی چه از طریق امکانات ابزاری و چه از طریق عوامل و نیروی انسانی ۲) خسارت رساندن به صاحبان و مالکان اصلی دستاوردها و مسائل پنهان و محرمانه مربوط به تجارت باهدف افزایش سود اشخاصی غیر صاحبان اصلی (Bellocchi, ۲۰۰۰, p ۳۶۸-۹).

تجزیه و تحلیل عناصر سازنده این تعریف ما را در تعیین حد و مرز جاسوسی اقتصادی و ماهیت آن یاری می‌دهد. اول از همه دو مفهوم بنیادی اقتصاد یعنی مالکیت و افزایش هزینه یک طرف به بهای سودآوری دیگری مطرح شده و در حد فاصل این دو مفهوم جاسوسی اقتصادی تعریف می‌شود. موضوع تعیین صاحب اصلی دستاوردهای اقتصادی به معنای علمی و حقوقی آن فرایندی دقیق، ظریف، پیچیده و سیال است که مایه‌هایی از غیرممکن اطلاعاتی را با خود دارد؛ زیرا به معنای آن است که اثبات شود، دستاوردهای علمی اعم از فن آوری، مدیریت و مسایلی چون بازاریابی که ممکن است به ثبت نرسیده باشد، متعلق به کیست؟ در دنیایی که فعالان حقیقی و حقوقی اقتصادی به منظور جلوگیری از آشکار شدن دستاوردهای خود از ثبت آن خودداری ورزیده و در صورت به سرقت رفتن برای جلوگیری از ضرر و زیان به شرکت خود به دلیل افشای اطلاعات بیشتر، از پیگیری حقوقی خودداری می‌کنند. اثبات جاسوسی اقتصادی (Arthur.S Hulnick, ۲۰۰۲, p ۵۷۳) امری سهل و ممتنع است، به عبارتی حکایت دانستن و نتوانستن است. این موضوع به‌ویژه در فعالیتهایی که دارای موضوع و روال مشترکی است به صورت مسئله‌ای بغرنج در می‌آید. به‌عنوان مثال می‌توان فرآیند تحقیقاتی دو شرکت متفاوت روی یک موضوع مشترک که فقط عنصر زمان در آن‌ها تعیین کننده است را مثال زد؛ و اما منظور از امکانات در تعریف فوق،

کلیه دارایی‌های مادی یک دولت یا شرکت، اعم از ساختمان و امکانات فنی و تجهیزات است و عوامل به معنای افسران یا عناصر دیگر به کار گرفته شده می‌باشد (به‌عنوان مثال وکیل یک دولت و شرکت). همین‌طور مسائل محرمانه تجاری شامل تمامی اشکال مالی، تجاری، علمی، مهندسی، اطلاعات، طرح و برنامه، تکنیک، فرآیندها، رموزها به‌صورت محسوس و غیرمحسوس و همچنین چگونگی ذخیره‌سازی آن‌ها می‌شود. البته در صورتی که مالک اصلی، اقدامات عقلایی را در جهت محافظت از مسائل سری متعهد شده و یا اجرا کرده باشد (Bellocchi, 2000, p 368). موضوع حفاظت و یا پیشگیری از سهل‌انگاری نیز در عالم اطلاعات پنهان و استراتژیک به خصوص تحقیقات علمی و مبادلات اقتصادی، فرایند بسیار مشکل و در بسیاری موارد غیرقابل تحقق داشته و به همان نسبت اثبات آن نیز مشکل است. به خصوص هنگامی که بحث مشاوره، تبادل علمی، تحقیقات، سمینار و ارائه مقاله مشترک به‌صورت پوشش مطرح می‌شود. در بعضی موارد آگاه نمودن عوامل دست‌اندرکار از اهمیت و حساسیت یک موضوع در کشورهای جهان سوم خطرناک‌تر از ناآگاهی از اصول و قواعد حفاظتی است. این امر عرصه‌ای لغزنده و تهدیدآمیز در نبودن قوانین فراهم می‌کند. در تعریف جاسوسی اقتصادی و حدود حقوقی آن شاید بتوان گفت که مسائل پنهان تجارت زیربنای قوانین این حوزه را تشکیل می‌دهد. تهاجم و تجاوز نیز در این قانون، شامل مواردی چون دزدی، کپی برداری، شنود، خرید اسناد، خالی کردن، خرابکاری، تغییر و تبدیل، ارسال الکترونیکی مسائل پنهان تجارت و یا تلاش و توطئه در جهت انجام چنین اقداماتی می‌شود (Bellocchi, 2000, p 810). در این راستا مرجع قانونگذاری در آمریکا اختیاراتی را به دادستان برای جستجو و صدور حکم بازداشت و تعقیب قضایی برای برخورد با متهم داده است. از موارد جالب توجه در این تعریف به کارگیری هر دو مفهوم اطلاعات به معنای آشکار و پنهان به‌صورت موازی و در کنار هم است؛ یعنی این که قانون‌گذار جمع‌آوری اطلاعات عمومی، پراکنده و اولیه را در صورتی که منجر به ضرر و زیان به صاحب و مالک اصلی گردد، در راستا و چارچوب جاسوسی به‌حساب آورده است. در این حالت دو مورد مهم خودنمایی می‌کند: یکی اثبات ارتباط جمع‌آوری آشکار و اطلاعات پراکنده و عمومی با میزان ضرر و خسارت وارده و ارتباط آن با جاسوسی اقتصادی، دوم اهمیت و ارزش اطلاعات اولیه و عمومی به‌عنوان فرآیندی از

سرنخ یابی، تراکم و تسلسل تقاطع، تجزیه و ترکیب داده‌ها، شامل علائم، نشانه‌ها، تصاویر، گزاره‌ها و اطلاعات عمومی و زیربنایی است که می‌توان از این طریق به تصاویر توصیفی، تحلیل‌های پنهان و گزارشات مؤثق دست یافت. در این چهار چوب می‌توان به گزارش مجمع آمریکایی امنیت برای صنعت اشاره کرد که عنوان کرده است: در حدود ۱۱۰ میلیون دلار خسارت در فرآیند تولید اطلاعات در آمریکا و بر اثر جاسوسی اقتصادی به وجود آمده است. این گزارش در ادامه به افزایش ۳۲۳ درصدی این جریان طی چند سال اخیر اشاره دارد (Bellocchi, 2000, P368). البته این تعریف علاوه بر تأکید بر اهمیت اطلاعات به مفهوم "عمومی و آشکار" در واقع به‌نوعی در جهت افزایش قدرت دادستان و افسران ضدجاسوسی در راستای ارائه شواهد و قرائنی در جهت اثبات جاسوسی اقتصادی و خشکاندن بستر اقدام از سوی سرویس‌های اطلاعاتی حریف، با توجه به برتری جایگاه بین‌المللی اقتصاد آمریکا است. در نهایت براساس این تعریف میان جمع‌آوری اطلاعات و جاسوسی اقتصادی به‌عنوان مرحله‌ای از یک فرایند باید تمایز قائل شد. از سوی دیگر در تعریف جاسوسی اقتصادی صرفاً نمی‌توان به مباحث حقوقی و اطلاعاتی اکتفا نمود، چراکه جاسوسی اقتصادی مانند مفهوم اطلاعات یک مفهوم و موضوع بین‌الذهانی و میان‌رشته‌ای است که عوامل خرد و کلان زیادی در تعیین حد و حدود و تعریف آن موثرند.

جدول ۱-۰ ماتریس روش - ابزار

روش ابزار	تضعیف و اختلال در پایه‌های اقتصادی	تمرکز بر عدم استقلال و ایجاد وابستگی	نفوذ در نیروهای فعال، تصمیم‌ساز و تصمیم‌گیر اقتصادی	ایجاد انحراف در مدیریت اقتصادی و سبک زندگی	تحریم اقتصادی
جاسوسی اقتصادی	*	*	*	*	*

در تحلیل جدول بالا، طبق عناصر اصلی که در جاسوسی اقتصادی مطرح‌نظر واقع می‌گردد؛ یعنی فراهم آوردن سودآوری و منفعت برای دول خارجی چه از طریق امکانات ابزاری و چه از طریق عوامل و نیروی انسانی و همچنین خسارت رساندن به صاحبان و مالکان اصلی دستاوردها و مسائل پنهان و محرمانه مربوط به تجارت باهدف افزایش سود اشخاصی غیر صاحبان اصلی؛ ارتباط میان استفاده از این ابزار با محورهای بخش «روش» جدول به‌خوبی قابل مشاهده است بدین معنا که جهت تحقق عناصر اصلی جاسوسی اقتصادی که بیان شد، تضعیف و اختلال در پایه‌های اقتصادی، تمرکز بر عدم استقلال و ایجاد وابستگی، نفوذ در نیروهای فعال، تصمیم‌ساز و تصمیم‌گیر اقتصادی، ایجاد انحراف در مدیریت اقتصادی و سبک زندگی و تحریم اقتصادی از روش‌های تحقق آن خواهند بود.

نتیجه‌گیری و ارائه راهکارها

همان‌طور که ملاحظه شد، نفوذ اقتصادی یکی از انواع تهدیدات اقتصادی به شمار آمده که در منظومه جنگ اقتصادی جای می‌گیرد و به معنای تسلط بر ارکان اقتصادی یک کشور است؛ به‌نحوی که مدیریت اقتصاد از جانب عنصر مسلط بر اقتصاد کشور مقصد، تحمیل‌شده و مدیریت این امور به دست کشور نفوذکننده و سلطه‌گر باشد و از این حیث هم از جهت فردی و هم از جهت جریان‌ی قابل بررسی است. در این راستا مقاله حاضر به بررسی زمینه‌ها، رویکردها، روش‌ها و ابزارهای نفوذ - بالاخص نفوذ اقتصادی به‌عنوان یکی از شقوق آن- و در منظومه پدافند اقتصادی، مبتنی بر اندیشه مقام معظم رهبری (حفظه‌الله) پرداخت. با توجه به اینکه هدف از پدافند اقتصادی افزایش توانایی آشکارسازی، ارتقاء سطح مصونیت و بازدارندگی، کاهش آسیب‌پذیری، تداوم تأمین باکیفیت و پایدار نیازهای اساسی و تسهیل مدیریت بحران در مقابل تهدیدهای اقتصادی دشمن است، لذا واکاوی ابعاد نفوذ و نفوذ اقتصادی و بررسی راهکارهای مقابله با آن در راستای تحقق اهداف مذکور در مقابل دشمن معنادار است.

مقاله حاضر با بررسی و معرفی جاسوسی اقتصادی به‌عنوان یکی از ابزارهای نفوذ اقتصادی و ارائه ماتریس روش-ابزار، ابعاد موضوع را احصا نمود. حال در بخش‌نهایی به ارائه راهکارها و

پیشنهاداتی در جهت مقابله با این موضوع می‌پردازد. طبیعتاً دلالت‌های مطالعه حاضر و راهکارهای ارائه شده جهت نیل به اهداف مدنظر در الگوی دفاع و پدافند اقتصادی- که شرح آن پیشتر و در قسمتهای مختلف مقاله ذکر شد- قابل ملاحظه و توجه خواهد بود. در این راستا راهکارها و پیشنهادات ذیل ارائه می‌گردد:

- برنامه‌ریزی جهت ایجاد بسترهای مناسب اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، خلاقیت و ابتکار جهت خنثی‌سازی اقدامات دشمن و بهره‌گیری در حوزه خودی: مثلاً توجه به الگوی مصرف و واردات کشور و مدیریت آن در چارچوب فرهنگ اسلامی- ایرانی و جلوگیری از تبدیل کشور به بازار مصرفی کالاهای خارجی که لطمه جبران ناپذیری هم در بعد فرهنگی و هم در بعد تولیدات ملی ایجاد می‌کند. یا استفاده از ظرفیت پیمان‌های دو یا چندجانبه پولی به جای اتکا صرف به ارز واحد در شرایط تهدید و تحریم اقتصادی، تربیت نیروی علمی و عملیاتی در حوزه اطلاعات و ضداطلاعات اقتصادی؛
- توجه دادن به مردم، تصمیم‌گیران، تصمیم‌سازان، نهادها و شرکت‌های اقتصادی به اهمیت اطلاعات و ارزش آن اعم از اطلاعات آشکار و پنهان: مثلاً با تولید محتوای آموزشی رسمی و غیررسمی جهت ارتقا فهم سواد امنیتی-اقتصادی، ایجاد شبکه‌های اجتماعی مجازی و حقیقی جهت اطلاع‌رسانی به‌هنگام؛
- ارائه تعریف مشخص از نفوذ و جاسوسی اقتصادی؛ متأسفانه این مفاهیم به لحاظ حد و حدود حقوقی در کشور مبهم است و اصولاً زیربنای قانونی و قضایی ندارد و به تبع آن نهادهای قضایی نیز از تصویر و چارچوبی در این زمینه برخوردار نمی‌باشند؛ این مهم از طریق بررسی اسناد و ملاحظه تجارب جهانی قابل انجام است؛
- استفاده از ظرفیت رسانه‌ای جهت آموزش همگانی به خصوص برای فعالان اقتصادی در جهت خنثی‌سازی اقدامات خصمانه و حتی ایجاد هزینه برای دشمن؛
- تهیه و تدوین طرح‌هایی توسط سازمان‌های ذیربط چون سازمان پدافند غیرعامل کشور برای ارائه به قوه مقننه در چارچوب و منطبق با شیوه‌ها و شگردهای مورد استفاده از سوی

دشمن در جهت پیشگیری و جلوگیری از نفوذ اقتصادی و حفاظت از اطلاعات عمومی. این موضوع باید باتوجه به به نیازها، کارکردها و ماهیت وظایف سازمانی و حوزه‌های مختلف اقتصاد صورت گیرد؛

- در راستای از بین بردن بسترهای نفوذ و جاسوسی اقتصادی توجه به روحیه نخبگان علمی و تأکید و تشویق مراکز اقتصادی و اجرایی برای جذب و بکارگیری نخبگان و ایجاد روندهایی برای طرح ایده‌ها و ارزیابی طرح‌های آن‌ها و انعکاس آزمایش آن جهت اجرا و بکارگیری عملی و تبلیغات گسترده بر روی نمونه‌های انجام شده در راستای فرهنگ‌سازی با پیگیری و حمایت سازمان‌هایی چون پدافند غیرعامل کشور جهت نظارت بر عدم ورود و اختلال عامل خارجی (دشمن)؛
- استفاده از فضاها، رسانه‌ای و فرهنگی برای شناساندن روحیات و روانشناسی نخبگان و محیط‌های دانشگاهی به عموم دانشگاه‌ها و نهادهای اقتصادی از طریق خط‌دهی سازمان‌هایی چون پدافند غیرعامل به رسانه ملی و سایر رسانه‌های عمومی؛
- نظارت بر چگونگی اعزام و رفت و آمد دانشجویان، اساتید دانشگاه‌ها و نخبگان و مدیران به خارج از کشور و توجیه و آموزش ایشان در زمینه برقراری انواع ارتباطات خصوصاً اقتصادی که مهم در جلسه اساتید با مقام معظم رهبری مورد تأکید قرار گرفت؛^۱
- تقویت و استفاده از ظرفیت نهاد اطلاعاتی کشور در قالب برنامه‌های ضد نفوذ مانند هدایت اساتید و دانشجویان نخبه خارج از کشور برای انجام تحقیقات علمی در حوزه‌های اقتصادی که موردعلاقه کشور هدف بوده یا اهدافی که موردتوجه شرکت‌های خارجی است.

۱. بنده بارها در جمع دانشجویان گفته‌ام که ما از شاگردی کردن خجالت نمی‌کشیم، ما شاگردی می‌کنیم اما حواسمان باید جمع باشد که در ارتباط علمی و در فراگیری و یادگیری علمی، سوراخی و منفذی و دریچه‌ای برای نفوذ امنیتی پیدا نشود؛ این‌ها از همه چیز استفاده می‌کنند برای نفوذ امنیتی؛ حتی از علم. این کار اتفاق افتاده، قبلاً هم شده، امروز هم متأسفانه دارد در یک‌جایی می‌شود. (بیانات در جمع اساتید دانشگاه ۱۳۹۵.۳.۲۹)

منابع

۱. ابن منظور، محمد بن مكرم، لسان العرب، دار الفكر للطباعة و النشر و التوزيع - دارصادر بيروت، چاپ سوم، ۱۴۱۴ ق.
۲. اسپرینگ رایس، سرسیل، نامه‌های خصوصی، ترجمه جواد شیخ‌الاسلامی، تهران، انتشارات اطلاعات، ۱۳۷۵.
۳. آقا گل‌زاده، فردوس، تحلیل گفتمان انتقادی، تهران، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۸۵.
۴. پیغامی، عادل و سمیعی‌نسب، مصطفی و سلیمانی، یاسر، جستارهایی در اقتصاد مقاومتی، تحریم‌های اقتصادی ایران؛ مبانی، ابعاد و راهکارها، انتشارات دانشگاه امام صادق (ع)، (ع)، (۱۳۹۴).
۵. تقوی، امیر، دائرة المعارف اطلاعاتی، مفاهیم و اعلام، تهران، دانشکده اطلاعات، ۱۳۸۰.
۶. جر، خلیل، فرهنگ لاروس، ترجمه، طیبیان، سید حمید، تهران، مؤسسه انتشارات امیرکبیر، ۱۳۶۵.
۷. حدیث ولایت، ج ۱، مجموعه بیانات مقام معظم رهبری، تهران، نشر سازمان تبلیغات اسلامی.
۸. حدیث ولایت، ج ۳، مجموعه بیانات مقام معظم رهبری، تهران، نشر سازمان تبلیغات اسلامی.
۹. حدیث ولایت، ج ۴، مجموعه بیانات مقام معظم رهبری، تهران، نشر سازمان تبلیغات اسلامی.
۱۰. حدیث ولایت، ج ۵، مجموعه بیانات مقام معظم رهبری، تهران، نشر سازمان تبلیغات اسلامی.
۱۱. حدیث ولایت، ج ۷، مجموعه بیانات مقام معظم رهبری، تهران، نشر سازمان تبلیغات اسلامی.
۱۲. سایت پایداری ملی به نشانی: <http://paydarymelli.ir/fa/economicdefense>.
۱۳. سایت مقام معظم رهبری، بخش بیانات به نشانی: <http://farsi.khamenei.ir/speech>.
۱۴. سلطانی، علی‌اصغر، قدرت، گفتمان و زبان. سازوکارهای جریان قدرت در جمهوری اسلامی ایران، تهران، نشر نی، ۱۳۸۴.
۱۵. سند ملی دفاع اقتصادی، قرارگاه پدافند اقتصادی، سازمان پدافند غیرعامل کشور، ۱۳۹۴.
۱۶. شاه ویسی، ساسان، نفوذ اقتصادی اولین مرحله از نفوذ است، پایگاه خبری دیده‌بان، ۱۳۹۴.
۱۷. شیخی، عبدالمجید، نفوذ اقتصادی، پایگاه خبری برهان، ۱۳۹۴.
۱۸. طالقانی، محمود، روش تحقیق نظری در علوم اجتماعی (رشته علوم اجتماعی)، انتشارات دانشگاه پیام نور، ۱۳۷۰.
۱۹. علی ناصف، منصور، (بی‌تا)، التاج الجامع للاصول، بیروت: داراحیاء تراث العربی.

۲۰. فوران، جان، تاریخ تحولات اجتماعی ایران از صفویه تا سال‌های پس از انقلاب اسلامی، ترجمه احمد تدین، مؤسسه خدمات فرهنگی رسا. ۱۳۷۷
۲۱. معین، محمد، فرهنگ معین، جلد چهارم، تهران، مؤسسه انتشارات امیرکبیر. ۱۳۷۱.
۲۲. نورمحمدی، مهدی، زمینه‌های نفوذ حریف در سازمان اطلاعاتی، فصلنامه ایده، سال اول، شماره دوم، ۱۳۸۰.
۲۳. وهبه الزحیلی، (بی‌تا)، العلاقات الدولیه فی الاسلام مقارنه مع القانون الدلی الحدیث، بی‌نا.
۲۴. Arthur.s Hulnick, *The Downsides of Open Source Intelligence*, International Journal of Intelligence and counter- Intelligence, v10, number 4, winter 2002.
۲۵. *Economic Intelligence in Global World*, Spanish Ministry of Defense. (2014)
۲۶. *Foreign Spies Stealing US Economic Secrets in Cyberspace*, October 2011.
۲۷. Luke.p. Bellocchi, *Assessing the Effectiveness of Economic Espionage Act of 1996*, International Journal of Intelligence and counter- Intelligence, v14, number 3, fall 2000.
۲۸. Webster Merriam, *Merriam-Webster's Collegiate Dictionary*, U.S: Webster Merriam (2003)